

INNOVÁCIÓBARÁT KORMÁNYZÁS MAGYARORSZÁGON

A regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai

OTKA 81785. sz. kutatás
TÉMAVEZETŐ: GÁL ZOLTÁN

1. A kutatás célja

A tudás generálásával és átadásával, valamint az innováció létrejöttével foglalkozó számos tudományos kutatás bizonyítja ma már, hogy az innovációt, nemcsak a tudástermelők és a vállalati szereplők belső viszonyai határozzák meg, hanem komoly hatással van rá az állam és annak különböző irányító szervezetei, illetve a külső környezeti és társadalmi tényezők is.

A kutatás vizsgálati célterülete az innováció központi és regionális irányításának az elmúlt évtizedben formálódó magyarországi rendszere volt. A kutatás során az innovációs rendszerelméletek hagyományos intézményi közgazdaságtani megközelítésein túl a kormányzástudományi és tudásszociológiai modelleket és elméleti alapvetéseket is felhasználtuk.

Az elméleti kereteket a kutatás által generált saját empirikus adatbázisunkon (interjúk, kérdőívek, fókuszcsoportos felmérés, adatgyűjtés) keresztül teszteltük. Az interjúk elemzése igazolták, hogy elméleti megfontolásaink átültethetők empirikus formába is, illetve empirikus eredmények visszaigazolták hipotéziseinket. Ezek egyik legfontosabb feltevése az volt, hogy a korszerű kormányzási elméletek, gazdaság- és innováció-fejlesztési paradigmák szükségképpen visszatükrözik azoknak a társadalmaknak az értékrendszerét, amelyekben megszülettek.

A kutatás eredményeit a 2013. január 25-én megjelent „Innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai” című 244 oldalas tanulmánykötetben publikáltuk. Ez a munka a kutatás minden lényeges eredményét tartalmazza. Emellett azonban születtek háttér tanulmányok, önálló folyóiratcikkek, adatelemzések és módszertani írások, amelyek máshol megjelentek, vagy beépültek az OTKA támogatásával megjelent kötet tanulmányaiba.

Az OTKA kutatásunk az innovációt kormányzó intézményrendszer tágabb horizontú, intézményi közgazdaságtani, tudásszociológiai és kormányzástudományi elemzésének szempontjait vettük sorra, majd ezeket szembesítettük empirikus kutatási eredményeinkkel. A kutatásunk áttekintette az innováció irányításának elméleti keretrendszerét, az innovációs rendszermodellek institutionalista megközelítéseit, az irányítási (governance)-modell innovációs intézményrendszerre történő alkalmazhatóságát, továbbá az elmúlt évtizedben folyamatosan változó magyarországi szakpolitikai keretrendszert, illetve az átalakuló hazai innovációs intézményrendszert. **A kutatás vizsgálati célterülete az innováció központi és regionális irányításának az elmúlt évtizedben formálódó magyarországi rendszere.** A kutatási célok 2009-es megfogalmazásakor az innováció intézményrendszere és a törvényi-szabályozási keretek még a decentralizációs törekvéseket is támogatták. Az azóta megváltozott intézményrendszer központi szinten sem egyszerűsítette a rendszer elemei közötti szinergiákat, s elbizonytalanította a decentralizált (régións) szinten szerveződő innovációt támogató szervezetek szereplőit. A fejlesztő állam koncepciótól – amelyet az adósságválság gerjesztette központi forrásszűke is magyaráz – elmozdulás figyelhető meg az állam laza koordinatív és közvetett támogató funkciói felé.

A hat kutató (Gál Zoltán, Bodor Ákos, Grosz András, Páger Balázs, Pálné Kovács Ilona, Zsibók Zsuzsanna) tanulmányát tartalmazó, Gál Zoltán témavezető szerkesztette, kötet az innovációs kormányzás intézményrendszerének szélesebb horizontú elemzését adja (lásd melléklet). A kérdéskört a hagyományos intézményi-közgazdasági megközelítések mellett kormányzástudományi és tudásszociológiai elméleti keretrendszerbe ágyazza,

s áttekinti az ideáltipikus innovációbarát kormányzásra vonatkozó megközelítéseket, s ezek középszintre és részben központi szintre történő alkalmazhatóságát. A kötet vizsgálati célterülete az innováció központi és területi irányításának elmúlt két évtized alatt formálódó magyarországi rendszere. Ebben a kontextusban áttekinti az innovációs irányítás és az innovációs szakpolitika szervezeti és működési struktúrájának, illetve intézményrendszerének a kialakulását, az együttműködési mechanizmusok működését, valamint elhelyezi az innovációt a mindenkori kormányzatok fejlesztési stratégiáiban.

2. A kutatás elméleti háttere

Az innovációval foglalkozó szakirodalom gyakran foglalkozik intézményi vonatkozásokkal is, alapvetően az intézményi közgazdaságtan keretei között. E keretek azonban bizonyos szempontból szűkösek. Tény, hogy a tudástermelés intézményi keretei, az egyetemek és a gazdasági szektor összekapcsolása, a tudás illetve technológia transzfer speciális intézményei, vagy éppen a szabaldalmaztatás rendje, közvetlenül érintik az innováció termelését és terjedését. Ugyanakkor az innovációs intézmények és eljárásrendek teljesítménye sok esetben attól függ, hogy milyen általános kormányzási szisztémába illeszkednek, valamint attól is, hogy az intézményi és kormányzási szereplők szerkezetüket, eszközszerüket és értékrendjüket tekintve mennyiben alkalmasak feladatuk ellátására. Az innovációs intézményrendszer nemzeti/centralizált vagy regionális/decentralizált modellje közötti választás is szorosan összefügg a kormányzás környezetével, illetve követett gyakorlatával (Cooke 2008, Asheim–Isaksen 2002, Lundvall et al. 2002).

A kormányzás tágabb dimenziói, mint például a politikai-közigazgatási kultúra, a rendszer centralizáltsága, nemcsak a speciális közpolitikai intézmények hatékonyságát befolyásolja, hanem, a tágabb értelemben vett kormányzási és közpolitikai tanulási folyamatot önmagában is revízió alá veendő. A formális intézmények létrehozását követően a jó kormányzási gyakorlatot követő és demokratikus kormányzási rezsím megvalósítása hosszabb időt igényel, az ún. policy-transzfer sikeressége jelentős intézményi, kulturális és környezeti korlátokba ütközhet. Az alapvetően horizontális szemléletű, új közpolitikai feladatok, mint az innovációpolitika is, intézményi és kormányzási modelljének kialakítása során egyszerre kell figyelembe venni a szakpolitikai célok belső tartalmi logikáját, követelményeit, valamint a befogadó kormányzati rendszer sajátosságait.

A kutatás kezdetén azt feltételezzük, hogy az „*innovációbarát*” kormányzás szervezeti kereteinek a kialakítása tágabb dimenziókban indokol elemzéseket, mert a kormányzás egész rendszerének kell alkalmasnak lennie arra, hogy tudás generálódjon, hogy a tudás eljusson az érintett szereplőkhöz, s hogy mindezek érdekében egy tanulási folyamat induljon el. Azt kell elérni, hogy a tudásformák, és a kormányzási formák között szinergia alakulhasson ki, ami különösen fontos az innovációpolitika területén. Az innovációpolitika helye a kormányzásban ugyancsak elemzésünk tárgya, mérlegelve azt, hogy az ágazati/szeparált, vagy a horizontális/integrált modell alkalmasabb-e a tudás és kormányzás szinergiájának megteremtésére.

Az innovációval foglalkozó szakirodalom interdiszciplináris jellegű, de a fejlesztéspolitikai, a gazdasági versenyképességgel foglalkozó megközelítésekre a közgazdasági gondolkodás nyomja rá a bélyegét. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy a tudás szerepének felértékelődése nem korlátozódik pusztán a tudásgazdaságra. A tudásszociológiai megközelítések számos esetben inkább alkalmasak az innovációs rendszerekben együttműködő társadalmi aktorok és intézmények számára egy általánosabb értelmezési kereteket kijelölni. A kutatás során az innovációs kormányzás intézményi (közgazdaságtani) megközelítései mellett az innováció „kormányzástudományi” és tudásszociológiai aspektusait is feltártuk (Pálné Kovács 2013, Bodor 2013a, 2013b).

A tudásszociológiai megközelítéseket felértékelte, hogy az elmúlt évtizedekben a társadalmi viszonyokban lévő tudás sajátos természete és funkciója bekerült a szociológiai elemzésének fókuszába. A tudás hordozóit érintő elemzések igyekeznek összekapcsolni a hatalmi viszonyokban és a társadalmi konfliktusok forrásaiban bekövetkezett változások eredményeit. A tudásszociológusok jelentős része kiemelten kezeli a társadalmi fejlődésben a tudás és a tudomány szerepét. A tudástársadalom alternatívájaként megjelentek az információs társadalom, a posztindusztriális vagy a posztmodern társadalom, illetve a hálózatos társadalom fogalmai is. A hálózatos társadalomban a helyek és az intézmények szerepe – a tudástermelés fontos elemeiként – továbbra is fontos marad, csak éppen hálózatba foglalva (Stehr 2007, Castells 1996). A tudás, a tudomány és az információ

differenciálódása mellett a hálózati társadalom (network society) hatalommal való összefüggését is többen hangsúlyozzák, illetve azt is, hogy egy sokszereplős, számos intézménnyel és interakciókkal tarkított modellel állunk szemben (Foucault 1977). Ez a modell vizsgálatai közé emeli a szakpolitikákon keresztül gyakorolt hatalomelmélet szempontjait is. A tudás, hatalom és a kormányzás összefüggésrendszerét a szociológia és a politikatudomány is rendkívül széles megközelítésben tárgyalja, s ezekben a hatalom általános sajátosságai, intézményei, szereplői, a tudás birtokosai, hálózatai, illetve a társadalmi részvétel dimenziói egyaránt relevánsak. Számunkra a legfontosabb tanulság a komplexitás, az a tény, hogy a tudás termelése, terjedése, és közpolitikai hatásrendszere szorosan összefüggnek egymással. Az integrált közpolitikai megközelítés szükségessé teszi a kormányzási rendszerek alkalmasságának az elemzését is (Hearn–Rooney 2008).

Az empirikus adatbázison megvalósult kutatásunk az innovációs folyamatok és az innovációs kormányzás (irányítás) társadalmi akadályait nemzetközi szakirodalom módszertanába ágyazta be. Többek között épített Moscovici (2002) szociális reprezentáció elméletére, Ingelhardt (1991) és Inglehart–Welzel (2005, 2009) World Value Survey felméréssorozatára, illetve a magyar társadalmi értékstruktúrával foglalkozó (Tóth 2010.), illetve „a siker és a gazdagság attribúciói” (Csepeli et al. 2004) című kutatásokra.

A nemzetközi szakirodalom már mintegy két évtizedes múltra visszatekintő „kormányzástudományi” megközelítéseinek egyik fő irányát a *government-governance* kifejezések használatával írja le (Kooiman 1993, Jessop 2000, Osborne 2010). A *governance*-megközelítés lényege a közhatalmi, állami, képviselői és kormányzati szektor kinyílása, illetve összekapcsolódása a piac, a hálózatok, a közösségi társadalom elemeivel. Emellett a *New Public Management* (NPM) és „*New Public Governance*” (NPG) eszköztárait is áttekinti. Kutatásunk tehát az interdiszciplináris „kormányzástudomány” módszereit alkalmazza az innovációs irányítás (kormányzás) területén, ugyanakkor a magának a kormányzati rendszernek a belső innovációját, szervezeti fejlődését és eszközrendszerének bővülését tárgyaló szakirodalmat is röviden áttekinti (Hood 1991, Horváth M. 2005, Osborne 2010, Pálné Kovács 2011). A kormányzati innovációk átfogóan érintik a szervezetek határait, működésük forrásait, az alkalmazott eszközöket, a döntési folyamatokat és szereplőket, s egyben az érintett társadalom, társadalmi csoportok számára is átértékelik a pozíciókat. E folyamatok alaposabb megismerése segíthet a kormányzási rendszerek átfogó megújításához.

A kormányzástudományi kutatások egyaránt érintik a kormányzás tudományos megalapozását, a szervezeti és személyzeti tudásmenedzsment és a kormányzás értékválasztási szempontrendszerét. Az „*innovációbarát*” kormányzás vizsgálata során nem csak az innovációpolitika intézmény és eszközrendszerének hatékonyságát elemezzük, hanem azt is, hogy a kormányzás egész környezete mennyire képes a speciális szükségleteket kezelni, befogadni, tehát önmaga mennyire innovatív. Annak érdekében, hogy az innováció és kormányzás összefüggésrendszerét kontextusba ágyazzuk, szükséges kitérni a fejlesztéspolitikai kormányzási rendszerekben tapasztalható trendekre is, amelyek ugyan erősen összefonódnak a kormányzás általános változásának jelenségeivel (Pálné Kovács 2009, 2012). A fejlesztéspolitikát, és benne az innovációt különösen jellemzi a *hálózatos kormányzás* (Csizmadia 2009). A hálózati paradigma mellett vizsgáljuk a kormányzás minőségét és keretrendszerét döntően meghatározó társadalmi tőke, a bizalom és a társadalmi kohézió kérdéskörét is (Putnam 1993). Az intézménytudományi megközelítések tekintetében a *New Public Management* (NPM), az „*urban regime*” neoliberális megközelítéseivel szemben a válság újra felértékelte „*fejlesztő állam*” modelljét, ami az állam szerepének megerősödésével és a korábban uralkodó közpolitikai eszközök háttérbeszorulásával jár együtt (Pálné Kovács 2010, 2012).

A kötet hangsúlyosan vizsgálja az *innovációs rendszerek intézményi közgazdaságtani összefüggéseit*, illetve vizsgálati eredményeit e modell keretei között is elhelyezi. Az innováció rendszerszerű megközelítése részben az innovációfejlesztésben érdekelt piaci és a közszférabeli szereplők kapcsolatrendszerére, illetve a rendszerben együttműködő szereplők közötti interaktív tanulási folyamatra és tudásáramlásra épít (Vas–Bajmócy 2012, Freeman 1988, Lundvall 1988). Emellett az innovációs rendszerek hatékony működését leginkább befolyásoló tényező a működési környezet minősége, az ahhoz kötődő intézményi szerveződések és hálózatok hatékonysága, illetve a működési környezetben meglévő emberi erőforrások és a társadalmi tőke. A rendszerszemléletű szakirodalom egyaránt leírja a nemzeti, szektorális, technológiai és a regionális rendszerek működését (Vas–Bajmócy 2012).

Freeman felfogásában a *nemzeti innovációs rendszerek* (NIS) a közszféra és magánszféra intézményeiből épülő olyan hálózat, amelynek szereplői aktívak az újdonságok, az innovatív termékek létrehozásában, importálásában és terjesztésében (Freeman 1987). A skandináv iskola az innováció sikerét nem pusztán az egyetemeken rendelkezésre álló tudásban, hanem sokkal inkább a nemzeti termelési rendszerek innovációra való képességben látja (Lundvall, 1985). Lundvall és társai rendszerszemléletű megközelítéssel nemzeti innovációs rendszer keretei között kísérletet tesznek a termelés, a piac, az interaktív folyamatok és az intézmények szerepének az összekapcsolására (Lundvall et al. 2002). Amíg Freeman (1987) alapvetően az intézményekre koncentrál a nemzeti innovációs rendszerek feltárása során, addig Lundvall (1992) és Nelson (1993) inkább magára az innovációs folyamatra és összetevőire (kapcsolatok, függőségi viszonyok, politikai háttér stb.) teszi a hangsúlyokat. A NIS-iskola képviselői az innováció hatékony és koncentrált képviselőjének – egy ágazatközi innovációs csúcsminisztériumnak – szükségességét hangsúlyozták központi szinten, ugyanakkor regionális szinten véleményük szerint nem működnek valódi regionális innovációs rendszerek, részben az eltérő régiós adottságok miatt, részben mert a régióknak nincs ráhatásuk a nemzeti szintű innovációs politika formálására.

A *regionális innovációs rendszerek* (RIS), illetve az ahhoz kötődő szakpolitikák létjogosultságát indokolja, hogy a *területiség szerves része az innovációs folyamatoknak*. Az innováció nemcsak a területileg az egyik leginkább koncentráltabb ágazat, részben a kritikus tömeg megteremtésének szükségessége, a működési környezeti keretfeltételek különbözősége, de a tudáshoz való hozzáférés térbeli egyenlőtlenségei miatt is (Vas–Bajmócy 2012). A regionális innovációs rendszerek mindegyikének meghatározó sajátossága a térbeli közelség előnyeinek kiaknázása (Cooke 2008). A kritikus tömeg által jellemezhető méretgazdaságos koncentrációk és a földrajzi közelség nemcsak a szereplők együttműködésének a hatékonyságát, de az innováció terjedés (tudástúlcsordulás) eredményességét is javítja (Varga et al. 2003, Varga 2009). Az egyes ágazati rendszerek sikeres működését is befolyásolja a tudástermelés mennyisége és minősége, a helyi működési környezet, az intézményi sűrűség, illetve a különböző piaci és közszférabeli szervezetek közötti együttműködésének a hatékonysága (Dóry–Rechnitzer 2005).

A regionalizált innovációs rendszerek minősége szorosan összefügg a kormányzás általános jellegzetességeivel, miután az innovációs politika is a *többszintű kormányzás* rendszerébe illeszkedik, ahol a globális és a nemzeti szint szerepe egyaránt erőteljesen érvényesül. Attól függően, hogy a régiót érintő tudásszervezet hol helyezkedik el, milyen a tudásáramlás iránya, illetve milyen szereplők mozgatják a regionális együttműködést, beszélhetünk területileg beágyazott, regionális hálózati és regionalizált nemzeti innovációs rendszerekről (Asheim–Isaksen 2002). Ezek mindegyikében a helyspecifikus tudás és a helyi interaktivitás döntő szerepet játszik.

A kötet tárgyalja az egyetemek regionális innovációs, illetve a helyi irányítás (governance) rendszerébe való betagozódását. A kutatás az egyetemek fejlesztő szerepét, „regionális elkötelezettségét” (regional engagement) és a regionális innovációs rendszerekben való aktív szerepvállalását hangsúlyozza.

3. A kutatómunka szervezése, ütemezése és disszeminációja

Kutatásunk **2010 februárjában** indult. A projekt első szakaszában megtörtént a *nemzeti és a regionális innovációs rendszerek*, illetve a kormányzati innováció-politika sajátosságait elemző szakirodalom feldolgozása. Ebben az időszakban összegyűjtöttük a releváns *kormányzástudományi szakirodalmat*, s megszületett az első kézirat az *innováció irányítás* témájában. Ebben a szakaszban elemzésre kerültek továbbá az innovációval foglalkozó uniós és hazai stratégiai dokumentumok, tervek és az intézményrendszer különféle típusai, az *innováció rendszerszerű megközelítésének* instiucionalista modelljei. Azonosításra kerültek a szereplők helyzetét és kapcsolatrendszerét meghatározó tényezők, valamint a különböző szükséges tudásformák is. A tudás és a percepció szociológiai, szociálpszichológiai megállapításaiból a kutatás szempontjából releváns *tudásszociológiai elméletek* és modellek kiválasztásra kerültek. A projekt keretében alkalmazandó kutató (Bodor Ákos) csak a projekt 5. hónapjától került felvételre. Az ő munkájának kiemelten fontos része az empirikus vizsgálatok előkészítése, végrehajtása és értékelése.

A kutatás empirikus megalapozásának előkészítése **2011-ben kezdődött** el. Az empirikus kutatást megalapozó elméleti háttér kidolgozásakor szükségesnek láttuk, hogy elképzeléseinket gyakorlatban is teszteljük. Ezt a célt szolgálták a 2011. márciusában folytatott *fókuszcsoporthozos interjúk*, melyek keretében a Dél-Dunántúli Régió innovációs színterének legfontosabb szereplőit kérdeztük meg a kutatási téma szempontjából releváns kérdésekben.

Kutatásunk az egyetemeket – mint területi szintű innovációs szereplőket – a regionális innovációs (irányítási) rendszerek kulcselemeiként kezeli, mindenképp a fejletlenebb üzleti szereplőkkel jellemezhető periférikus régiókban. Ebben a témában több, az OTKA támogatásával publikált tanulmány is született 2011 és 2012 folyamán.

A vázolt előkészítő munka után 2011 őszén kidolgozásra került a tervezett országos lefedettséggel megvalósítandó interjú kérdéssora is. Ennek egyik modulja egy félig strukturált kérdőív, amely számos nyitott kérdés segítségével próbál képet kapni az interjúalany által képviselt szervezetnek az általunk definiált innovációs rendszerben betöltött szerepéről, együttműködési mintázatairól. A kérdőív másik – elkülönülő - része pedig általános gazdasági attitűdökkel kapcsolatban tesz fel kérdéseket, melyek közvetlenül kapcsolatba hozhatók az innovációs folyamatokkal. Ezek a vizsgálati szempontok a következő főbb kategóriákba csoportosíthatók. Egy külön kérdőív is készült a közpolitikai és a civil szektor szereplői számára (lásd 2. melléklet) Ebben az évben elkészült a gazdasági attitűdöket vizsgáló *kérdőíves felmérés*.

2012-ben megkezdődött az interjúsorozat. a lekérdezés **2012 tavaszán és őszén zajlott, összesen 28 interjú készült, teljes országos lefedettséggel**. Az elektronikusán rögzített interjúk feldolgozása, adatrögzítése és átírata is elkészült. Ezt követően egy gazdasági attitűdöket vizsgáló kérdőíves adatgyűjtés is elkészült.

A projekt utolsó hat hónapjára egy új kutató (Páger Balázs doktorandusz) alkalmazásra került fél állásban, aki a rövid idő ellenére aktívan hozzájárult a projekt eredményéhez (tanulmánykötetben való publikálás, a közpolitikai és civil szféra kérdőíves megkérdezésében és az empirikus adatfeldolgozásban való részvétel). A záróév utolsó negyedében a kutatási eredmények bázisán elkészült hét tanulmány kézírata alkotta 2013 januárjában megjelent tanulmánykötetünk anyagát.

A kutatás, illetve a projekt zárójelentéseként is felfogható 244 oldalas tanulmánykötet a kutatás eredeti célkitűzésének szinte minden elemét tartalmazza. Ez a kutatás eredményeink legfontosabb tudományos produktuma és disszeminációs anyaga.

A kutatásban részt vevő kutatók mindannyian az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpontja regionális Kutatások Intézete munkatársai.

A *Pálné Kovács Ilona* által írt elméleti alapozó tanulmány az innovációt irányító intézményrendszer és az innováció-barát kormányzás problémakörét a nemzetközi szakirodalom szintézisén keresztül tágabb horizontú összefüggésrendszerbe helyezi.

Gál Zoltán tanulmánya az innováció központi és területi (regionális) irányításának elmúlt két évtized alatt formálódó magyarországi rendszerét elemzi. Vizsgálja az innovációs irányítás és az innovációs szakpolitika szervezeti és működési struktúrájának, illetve intézményrendszerének a kialakulását, valamint elhelyezi az innovációt a mindenkor kormányzatok fejlesztési stratégiáiban (innováció fejlesztési stratégiák, tervek áttekintése).. Emellett külföldi példák bemutatásával a szerző áttekinti a központi és területi irányítás sikeres működési modelljeit. A kutatás külön kitért az állam szerepvállalására az innovációs rendszer irányításában, illetve az innováció támogatásában játszott szerepére.

Grosz András tanulmánya a 2000-es évek derekán formálódó magyarországi regionális innovációs rendszer 2003 és 2010 közötti működésének értékelését adja hálózatkutatásra épülő módszertanra támaszkodva, s kétdimenziós szakmapolitikai keretrendszerben tekinti át a központi és a regionális szint kapcsolatrendszerét. A hazai jogi szabályozás, hazai regionális innovációs intézményrendszer formálódását és értékelését tekintette át, s behatóan foglalkozik a regionális innovációs támogatási rendszerek értékelésével. A tanulmány röviden ugyancsak kitért a regionális irányítás jó nemzetközi gyakorlatainak bemutatására.

Gál Zoltán és Zsibók Zsuzsanna tanulmánya az egyetemeket – mint területi szintű innovációs szereplőket – a regionális innovációs (irányítási) rendszerek kulcselemeiként kezelte, mindenképp a fejletlenebb üzleti szereplőkkel jellemezhető periférikus régiókban. Kutatásunk nyugat-európai

modellek és kelet-közép-európai kitekintéssel Magyarországon (dél-dunántúli példák alapján) először vizsgálja a fejlesztő/szolgáltató egyetemek regionális szerepvállalásán keresztül a társadalmi és szervezeti innovációk közvetítésében játszott szerepüket.

Bodor Ákos (doktorandusz, a projekt keretében alkalmazott kutató) két tanulmánnyal is hozzájárult a megjelent kötethez. Ezzel szemben viszonylag kevésbé jelenik meg a hazai innovációval foglalkozó tudományos gyakorlatban a tágabb társadalmi környezetnek, a társadalmi kultúrának és különböző társadalomlélektani aspektusoknak az innováció folyamatára gyakorlott hatásának vizsgálata. Ebből a hiányból kiindulva egyrészt újra kellett gondolnunk az innovációs rendszerek kutatásunk szempontjából releváns szereplői körének meghatározását és a társadalmi irányítás modern *governance* jellegű felfogása alapján ragadtuk meg az innovációra potenciálisan hatást gyakorló aktorok halmazát. Az első tanulmány tudásszociológiai módszerekkel a társadalmi kontextus megjelenését vizsgálta az innovációs szakemberek problémaérzékelésének kontextusában. A tanulmány arra keresi a választ, hogy a regionális innovációs rendszerben tevékenykedő szakemberek milyen tudással rendelkeznek az innovációs folyamatot befolyásoló társadalmi kontextusról. Ennek érdekében megvizsgálta, hogy milyen társadalmi problémákat észlelnek az innovációval kapcsolatban, milyen társadalmi akadályait látják az innovációs folyamatoknak a mai Magyarországon.

A második tanulmány az innovációt körülvevő társadalmi kontextus néhány elemét vizsgálja. A tanulmány azokat a társadalmi-kulturális tényezőket elemezte részletesen, amelyek az innovációs rendszerek működése szempontjából is lényeges szerepet játszanak. Nemzetközi összehasonlításban áttekintette, hogy a magyar társadalomban ezeknek a tényezőknek milyen jellegzetességei figyelhetők meg. Ezzel párhuzamosan az empirikus kutatásunk célcsoportját jelentő innovációs szakemberek viszonyulását is vizsgálta, tehát arra kereste a választ, hogy a magyar társadalomban megfigyelhető negatív társadalmi jelenségek éreztetik-e hatásukat az innovációs szereplő szűkebb csoportjában, vagy ott esetleg attól független mintázatokat mutatnak. A kutatásunk empirikus adatbázisa lehetővé tette, hogy „A siker és a gazdagság attribúciói 1991-ben és 1996-ban Kelet-Európában” című kutatást saját kutatásunk (RIR: regionális innovációs rendszer) mintájával kiegészítsük. Fontos eredmények születtek az innovációs szereplők vonatkozásában a siker attribúciók, a kapcsolati tőke és az állam szerep vonatkozásában.

A kutatási célkitűzések között szereplő dél-dunántúli empirikus vizsgálatot *Páger Balázs* (doktorandusz, a projekt keretében alkalmazott kutató) tanulmánya interpretálta. Vonatkozó kutatásainak célja az volt, hogy összefoglaló képet adjon a dél-dunántúli régió innovációs rendszeréről, az innovációs politika intézményi háttéréről, valamint az elmúlt másfél évtizedben kialakult hálózati kapcsolatairól. A tanulmányában elemzi a 2004-ben elkészült a Regionális Innovációs Stratégia, melynek akkor megfogalmazott jövőképe mentén elemezi a stratégiai célok megvalósulását. A tanulmány részletesen elemzi a régió innovációs rendszerének intézményi szereplőit, működésük keretfeltételeit, értékeli céljaikat, preferenciáikat, illetve áttekinti az innovációs rendszer értékelésének témájában a RIS elfogadása óta megszületett új elemzéseket. Ezt a kutatást a régió szereplőivel (innovációs, közpolitikai, egyetemi, civil szféra) elkészített interjúk segítették (lásd tanulmánykötet melléklete).

A kutatás témájában tartott előadások:

Bodor Ákos: Az innovációs folyamatok rendszerszerű megközelítéseinek megvalósulása a hazai innovációs fejlesztéspolitikában – V. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia "Nevelés és társadalom: Hagyomány és megújulás", „Innováció és tudástranszfer a Dél-Dunántúlon szekció” - Kaposvári Egyetem, 2011. március 25.

Zoltán Gál: The Role of Mid-range Universities in The Regionally Embedded Knowledge Transfer (The Case of Non-metropolitan Regions In Central Eastern Europe), nemzetközi konferencia UNICA-University of Warsaw Conference "Cities and their Universities for Creation of Knowledge and Innovation". Sep. 26. 2011. Sep. 27.

Zoltán Gál: The role of mid-ranged universities in knowledge transfer in Central and Eastern Europe - sustainable university strategies in the era of post-mass education. In: Marjanović P (szerk.) 1st Climate Change, Economic Development, Environment and People Conference: CCEDEP 2011. Novi Sad, Szerbia, 2011.09.14-2011.09.16.

- Gál Zoltán: A szolgáltató egyetemek szerepe a regionálisan beágyazott tudás terjesztésében.
In: Hajdicsné Varga Katalin (szerk.) V. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia: Nevelés és Társadalom: Hagyomány és megújulás. Kaposvár, Magyarország, 2011.03.25 Kaposvár: Kaposvári Egyetem,
- Bodor Ákos: Eltérő társadalmak – eltérő „mentális programok” – eltérő fejlesztéspolitikai hatékonyság – Fiatal Regionalisták VII. Konferenciája – Széchenyi István Egyetem, Győr, 2011. október 15.
- Bodor Ákos: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, „Innovációs rendszerek: elmélet, politikák és mikroszereplők” című konferencia, 2012. november 29. Előadás címe: Az innovációs rendszerek szociális reprezentációja. (Lektorált tanulmánykötetben jelenik meg 2013 nyarán).
- Gál Zoltán: Role of Mid-Range Universities in the Regionally Embedded Knowledge Transfer in Central & Eastern Europe. 9th DRC (Danube Rectors' Conference) Summer School on Regional Co-operation: “Challenges for the European Union in the Next Decade - A View from the Danube Region” University of Maribor, 2012. július 1-8.

A kutatás témájában született egyéb publikációk:

- Gál Z, Ptacek P (2011) The role of mid-range universities in knowledge transfer in non-metropolitan regions in Central Eastern Europe. *EUROPEAN PLANNING STUDIES* 19:(9) pp. 1669-1690. (2011) IF: 0.679
- Gál Z. The role of mid-ranged universities in knowledge transfer in Central and Eastern Europe - sustainable university strategies in the era of post-mass education. *JOURNAL OF ECONOMIC DEVELOPMENT, ENVIRONMENT AND PEOPLE* 1:(1) pp. 55-78. (2012)
- Gál Z, Zsibók Zs. Regional engagement of mid-range universities: Adopting European models and best practices in Hungary *AUDEM: The International Journal of Higher Education and Democracy* 2:(1) pp. 94-120. (2012)
- Gál Z: The role of mid-ranged universities in knowledge transfer in Central and Eastern Europe: Sustainable university strategies in the era of post-mass education. In: Marjanović P (szerk.) *1st Climate Change, Economic Development, Environment and People Conference: CCEDEP 2011*

A kutatás hozzájárulása doktori munkák megszületéséhez:

Páger Balázs fiatal kutatót 2012. június 1-jétől alkalmaztuk fél állásban, így kb. fél év aktív kutatási időszakot dolgozott. Alapfeladatai közé tartozott az empirikus adatfelvétel kivitelezése, interjúk készítése és egyéb kérdőívek kitöltetése a megkérdezettekkel elsősorban Pécsen és Szegeden. Regiós esetvizsgálata értékes eleme a megjelent kötetnek. Az OTKA kutatás témája szorosan kapcsolódik a fiatal kutató saját kutatási témájához, így ennek eredményeit a későbbi doktori disszertációjában is hasznosítani tudja.

*Bodor Ákos*nak a kötetben publikált tudásszociológiai vizsgálatai az e témában készítendő doktori értekezésének a megalapozását is szolgálták

Grünhut Zoltán: az adatgyűjtésben, a kérdőívvezetésben, az interjúkészítésben és a projekt adminisztrációs feladataiban vett részt.

4. A kutatás módszertana

A kutatás módszertana három különböző empirikus vizsgálatra épül. Időrendben elsőként *két fókuszcsoporthos interjút* szerveztünk meg 2011 tavaszán Pécsen, az MTA RKK Dunántúli Tudományos Intézetében. A fókuszcsoporthos résztvevői a dél-dunántúli regionális innovációs rendszerben meghatározó szervezetek képviselői voltak. A résztvevők száma alkalmanként hat-hat fő volt. A résztvevők kiválasztásánál követtük a szakirodalomban általánosnak tekinthető felosztást. A regionális innovációs rendszerekben a közvetítő (vagy kiszolgáló, segítő, hídképző) szervezetek közé egy meglehetősen heterogén szereplői kör tartozik: üzleti és innovációs központok; technológiatranszfer-szervezetek; technopoliszok, tudományos és technológiai parkok, technológiai központok, szakértői/kiválósági központok, vállalkozásfejlesztési intézmények (inkubátorházak, ipari parkok); felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek; szakképző intézmények, tudásbázist működtető szervezetek; privát üzleti szolgáltatók, tanácsadók. Empirikus vizsgálatunkban elsősorban erre a szereplői körre, vagyis a közvetítő szervezetekre koncentráltunk, de emellett az önkormányzati és a civil szektor néhány képviselőjét is megkérdeztük.

A fókuszcsoporthos vizsgálat három fő tartalmi részre koncentrált, melyek a következők voltak: 1) regionális fejlesztéspolitika irányítása, 2) Innováció folyamata, 3) Innovációs rendszer. Az interjúk során egyrészt hagyományos kérdéstechnikát, másrészt projektív technikákat is alkalmaztunk. A fókuszcsoporthos interjúk célja elsősorban a téma, és a szereplők alaposabb megismerését szolgálta.

A fókuszcsoporthos interjúk tapasztalatai és az eredmények alapján készültünk fel a kutatás empirikus bázisának gerincét jelentő *interjú vizsgálatra (lásd tanulmánykötet melléklete)*. Az interjúkban csak nyitott kérdések szerepeltek, melyek a következő témákat járták körül:

- szervezet bemutatása, szerepe, küldetése,
- szereplők közötti együttműködés,
- állam szerepe az innovációban,
- önkormányzatok szerepe az innovációban,
- centralizáció-decentralizáció kérdése,
- innováció finanszírozása, támogatások,
- az innováció társadalmi akadályai.

Az interjúk strukturálatlan jellege lehetőséget adott az interjúalanyok számára a témák szabad kifejtésére, ami az elemzés kvalitatív jellege miatt volt szükséges. A lekérdezés *2012 tavaszán és őszén zajlott, összesen 28 interjú készült*, teljes országos lefedettséggel. Az interjúalanyok kiválasztása szakértői egyeztetés során alakult ki, akik a már ismerttetett szervezeti típusok köréből kerültek ki. A szervezetek nevében nyilatkozók néhány kivételtől eltekintve az adott szervezet döntéshozói pozíciójában lévő, vezető beosztású szakemberek voltak. Az interjúalanyok jelentős részéről elmondható, hogy az innovációs rendszer működésének gyakorlati megvalósítása mellett, párhuzamosan tudományos tevékenységével is hozzájárul – vagy hozzájárult korábban – az innováció hazai kutatásához.

Az empirikus vizsgálat harmadik eleme egy, a gazdasági attitűdöket vizsgáló *kérdőíves felmérés* volt. Ezt az interjúk felvételét követően vettük fel a megkérdezett interjúalanyok körében. Ennek eredményei természetesen nagyfokú óvatossággal kezelendők az alacsony elemszám miatt.

5. A kutatás eredményei

A kutatásunk által generált empirikus módszertan bázisán, hét régióra kiterjedő 28 strukturált kérdőíves stakeholder interjú, illetve két fókuszcsoporthos felmérés eredményeinek felhasználásával keresztmetszeti áttekintést szereztünk az innovációs rendszerben helyi szinten működő szereplők az innovációs intézményrendszerrel, az együttműködés attitűdjeiről, a partneri körrel és a szakpolitikai keretrendszerrel alkotott véleményéről. Az értékeléseink egyik fő kérdése az, hogy az innovációval foglalkozó tudományos megközelítések – az innovációs fejlesztéspolitika közvetítésével – leszivárgó egyes elemei miképpen jelennek meg a regionális innováció rendszer intézményhálózatában tevékenykedő szakemberek kognitív struktúrájában, döntéshozatalában és kapcsolat- és hálózatépítésében,

valamint, hogy a hálózatosodás folyamatának előmozdításával „megbízott” kiszolgáló, segítő, közvetítő intézmények vezetői hogyan értelmezik saját feladatukat. Vagyis milyen várakozások, elképzelések, vélemények figyelhetők meg körükben a szervezetközi kapcsolatok, az együttműködés tekintetében, illetve a rendszerszerű működéssel kapcsolatban. A kutatás foglalkozott az innovációsrendszer kulcsszerelőinek tekintett egyetemek regionális innovációs irányítás (governance) rendszerébe való betagozódásával is.

A kutatás, illetve a kötet tanulmányainak egy része különös hangsúllyal kezeli a Dél-dunántúli régió innovációs rendszerének átalakulását, amit az is magyaráz, hogy a szerzők egy része az elmúlt másfél évtizedben aktív szakpolitikai szereplőként is részt vett a Dél-Dunántúl innovációs rendszerének kialakításában.

Az *„Innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai”* témájú kutatást legfontosabb eredményeit empirikus vizsgálatokkal (interjúk, fókuszcsoportos felmérés) teszteltük. Empirikus vizsgálataink is bizonyították, hogy az „innovációbarát” kormányzás szervezeti kereteinek a kialakítása tágabb dimenziókban indokolható elemzéseket. ***Jelen kutatás nívuma, hogy az innovációs kormányzás intézményi (közgazdaságtani) megközelítései mellett annak „kormányzástudományi” és tudásszociológiai aspektusait is feltárta.***

Ennek során nem csak az innovációpolitika intézmény és eszközrendszerének hatékonyságát elemeztük, hanem azt is, hogy a kormányzás egész környezete mennyire képes a speciális szükségleteket kezelni, befogadni, tehát önmaga mennyire innovatív. Az innováció és kormányzás összefüggésrendszerét a magyarországi fejlesztéspolitikai kormányzási trendek kontextusába helyeztük, mivel véleményünk szerint a szakpolitikai irányítás (kormányzás) erősen összefonódik a kormányzás általános változásának folyamataival. A hazai kormányzási/irányítási rendszerek fejlődési sajátosságait nemcsak a rendszerváltás modelljének gyermekbetegségével, de a stabil működés és garanciális szabályozási keretek hiányaival is magyaráztuk. ***A kutatás eredményei igazolták, hogy az innovációs teljesítmény szorosan összefügg a kormányzás általános teljesítményével, a kormányzási rendszer nyújtotta feltételekkel, illetve az innovációs szakpolitika számára nyújtott mozgástérrel.***

A hazai középszintű struktúrák átalakításának hiányosságai és a kvázi decentralizált innovációs intézményi struktúrák gyengesége mellett az innováció szakpolitikai irányításának problémáit az innovációs, kutatás-fejlesztési ágazat irányításának rendkívül szétforgácsolt intézményi rendszerével, illetve a kialakított központi irányítási struktúrák szervezetrendszerének folyamatos változtatásával magyaráztuk.

A kutatás fő megállapításai között szerepel, hogy az innovációs rendszerek működésének zavarai jelentős részben az innovációs kormányzás minőségére, intézményszervezési és irányítási problémákra vezethetők vissza. Ezeket az irányítási, intézményszervezési problémákat azonosítva megállapítottuk, hogy ez érinti az irányítási rendszer stabilitását, a hatáskörök folyamatos változását és a döntési rendszer anomáliáit. A kutatás az innovációs irányítási rendszer minden szintjén működő, de különösen a kormányzati irányítás és szakpolitikai tervezés számára szolgál hasznosítható információkkal.

A kutatás – empirikus mélyfúrásokkal alátámasztva – kereste a hazai regionális innovációpolitikai irányítás rendszerének meggyengülésének okait. A regionalizált innovációs rendszerek fejlettsége összefügg a kormányzás általános jellegzetességeivel, miután az innovációs politika is a többszintű kormányzás rendszerébe illeszkedik, ahol a globális és a nemzeti szint hatása egyaránt erőteljesen érvényesül. ***Megállapítottuk, hogy a magyarországi nemzeti innovációs rendszert szervezeti és humán erőforrás oldalon jellemző centralizáltság az irányítás, a tervezés és a stratégiaalkotás esetében is domináns, s ennél fogva erősen központi irányítás függő maradt a regionális innovációpolitikai irányítás rendszere is.***

Bár a versenyképesség, regionalizmus és partnerség területfejlesztésben használt jelszavai találtak az innovációpolitikában megjelenő regionális dimenzióval, vizsgálataink mégis azt mutatták, hogy az innováció decentralizálásának kudarcában, illetve a gyenge regionális innovációs potenciálban – különösen a vállalati oldalon – döntően nem a regionális tényezők, hanem az általános gazdasági környezetből fakadó keretfeltételek, a válság következtében megváltozó államfelfogás és a nemzeti innovációs irányítás instabilitása játszottak szerepet (Havas 2009, Pálné Kovács 2013, Gál 2013).

A kutatás külön kitért az állam szerepvállalására az innovációs rendszer irányításában és az innováció támogatásában játszott szerepére, külföldi példákon keresztül megvilágítva az állami szerepvállalás különböző típusait. A kutatás állam szerepvállalására vonatkozó megállapításai, illetve a külföldi gyakorlat áttekintése, a központi irányító és szakpolitikai rendszer számára nyújtanak hasznosítható információkat.

Emellett az innovációs irányítás decentralizálásának kudarcához a stratégiai tevékenységek nehézkes területi szintű koordinációja is hozzájárult, ami az innováció területi szereplői közötti gyenge együttműködéssel (így sem a vállalatok, sem pedig a K+F szervezetek nem találták meg a helyüket a hálózatban), illetve a helyi politika innovációs kérdésekben való tapasztalatlanságával, valamint a különböző területi szintek szereplői (régiók, megyék, önkormányzatok) közötti megosztottsággal és érdekütközésekkel is magyarázható. A kudarc okai között szerepel a regionális decentralizáció elmaradása, forráselosztási anomáliák, a közvetítő intézmények hiánya, a K+F kapacitások aránytalanul magas fővárosi koncentrációja (Grosz 2013). Ilyen közegben tehát nagyon nehéz a két szakpolitikai terület közötti együttműködés, illetve a helyi szintű és szakmailag is megalapozott döntéshozatal.

Kutatásunk a meglévő interjúk bázisán olyan – a közvetlen irányítási rendszeren túlmutató – folyamatokat, keretfeltételeket is megvizsgált, mint a társadalmi tőke minősége, a sajátos magyar értékviszonyokban rejlő bizalmi faktor, a szereplők kooperációs képessége és a vállalkozói kultúra általános szintje. *A kutatás újdonsága, hogy a gazdasági szerkezet, a finanszírozás, illetve az intézményi korlátain túl az innovációs irányítás rendszerét eddig nem vizsgálták a társadalmi korlátok kontextusában. Eddig kevésbé jelent meg a hazai innovációval foglalkozó tudományos gyakorlatban a tágabb társadalmi környezetnek, a társadalmi kultúrának és különböző társadalomlélektani aspektusoknak az innováció folyamatára gyakorolt hatásának vizsgálata.* Ez az eltérő érdekviszonyok összehangolási képességét, illetve az együttműködési hajlandóság alacsony szintjének vizsgálatát is magában foglalta. Ezek azok az értékviszonyok, illetve a társadalmi keretfeltételek, amelyek az innovációpolitikai intézkedések sikerétől függetlenül is meghatározzák az innovációs politika hatékonyságát. A szélesebb társadalmi környezet, a különböző kulturális tényezők befolyásoló szerepének hangsúlyozása a gazdasági növekedésben már régóta markánsan jelen lévő gondolat a tudományos gondolkodásban, viszont ezek vizsgálata a Közép-Kelet Európai poszt-szocialista országok innovációs folyamataival kapcsolatban hiánypótló interdiszciplináris vállalkozásnak tekinthető.

A társadalmi kontextusnak az innovációs folyamatokra gyakorolt hatását az innovációval foglalkozó tudományos elméletek hangsúlyozzák, s ennek a jelen vizsgálatba történő beemelése volt kutatásaink egyik novuma. Legfontosabb tanulságként azt emelhetjük ki, hogy a megkérdezett szakemberek diskurzusában az innovációs folyamatokat körülvevő, társadalmi környezet eddig nem kapott hangsúlyos szerepet. Az innovációs rendszer működési problémáit interjúalanyaink többsége is leginkább szervezeti, irányítási, finanszírozási és szabályozási anomáliákra vezette vissza. Következésképpen a kemény, formális intézményi tényezők szerepének hangsúlyozása volt a meghatározó. Az empirikus elemzésben ezeket a kemény-formális intézményeket „nem társadalmi tényezőkként”, míg a puha-informális intézményeket (pl. szokásokat, normákat) „társadalmi tényezőkként” kezeljük. A kutatás egyik célja volt a regionális innovációs rendszer szereplőivel készült interjúk alapján, hogy feltárja azt, hogy a puha-informális elemek hogyan jelennek meg a szakemberek diskurzusában.

A kötetben a szociális reprezentáció¹ eszközrendszerét használtuk, de az interjúalanyaink jelentős hányada még a közvetlenül feltett, az innovációval kapcsolatos társadalmi problémák kérdésre sem tudott társadalmiként értékelhető választ adni, azaz az innovációs szereplők nem keresik az innovációs rendszerek és az irányítás problémáinak okait az innováción kívüli „társadalmi torzulásokban” (pl. a nyugati mintáktól való eltérések, anomáliák).

A társadalmi szempontok exponálásában megjelentek a hatékony kormányzást, illetve az innovációs rendszer működését is nehezítő értékszempontú megközelítések is. A kutatás vizsgálta az innovációs szereplők együttműködésében a bizalmi faktor és a normaszegés szerepét. Magyarországon

¹ A szociális reprezentációk a mindennapi életből eredő koncepcióknak és magyarázatoknak az egyének közötti kommunikációban kialakuló halmazai. A szociális reprezentáció elmélete *tárgyasításnak* nevezi azt a folyamatot, mely során az ismeretlen jelenség valóságtartalommal telítődik (lásd Bodor 2013).

a bizalmatlanság még erősebb közintézményekkel, mint az egyénekekkel szemben, s az általunk vizsgált szakemberek körében a bizalmatlanság jegyei erősen kimutathatók az innovációs rendszer működésével kapcsolatban. Interjúalanyaink elítélték a normaszegést, de úgy vélték, hogy a többség körülöttünk normaszegően viselkedik. *A tudásszociológiai megközelítésünk fontos eredménye, hogy a gazdasági siker tényezőinek vizsgálatát (Csepeli et al. 2004) kutatásunk saját empirikus (RIR: regionális innovációs rendszer) mintánkra is kiterjesztettük. Fontos eredmények születtek az innovációs szereplők vonatkozásában a siker attribúciók, a kapcsolati tőke és az állam szerepéről vallott felfogás vonatkozásában, amelyeket elemzések mellett táblázatokban is összefoglaltunk.*

Az érvényesülésben a külső okok, a kapcsolati tőke szerepe meghatározóbb, mint az egyéni tehetség és érdem. Az állami szerepvállalásnak is meghatározó szerepet tulajdonítanak interjúalanyaink, ugyanakkor az innovációs szereplők az egyéni boldogulást az országos átlagnál hangsúlyosabbnak tartják.

A tudásszociológiai és kormányzástudományi vizsgálataink eredményei azt mutatják, hogy ezek a magyar társadalomra általában jellemző viszonyulások – az állam szerepének megítélését kivéve – megjelennek az innovációs rendszer szereplőinek körében is. Ez azt jelenti, hogy a fejlesztéspolitikai eszközökkel létrehozott és támogatott hazai innovációs rendszer működésének alapvető társadalmi és hatékony kormányzási/irányítási feltételei hiányoznak. Ezek magától értetődően mind olyan feltételek, amelyek túlmutatnak az adott szakpolitika keretein, illetve az érintett szereplők, szervezetek hatókörén. A nyugati mintáktól való eltérésünket nem lehet egyszerűen a történelmi örökséggel, illetve a piacgazdaságra való áttérés óta eltelt rövid idővel megmagyarázni, és túlzottan leegyszerűsítő az a hit is, miszerint a most még hiányzó dolgok majd automatikusan kifejlődnek. A társadalmi tényezők determinisztikus hatásának, illetve alulértékelésének problémái világosan megjelentek az innovációs szakemberek szociális reprezentációiban.

A korszerű kormányzási elméletek, gazdaság- és innováció-fejlesztési paradigmák visszatükrözik azoknak a társadalmaknak az értékrendszerét, amelyekben megszülettek. Így leginkább a fejlett nyugat-európai és angolszász demokráciák működési evidenciái képezik alapjukat. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne vennék számításba az eltérő társadalmak sajátosságait. Mégis sokkal hangsúlyosabb szerepet kellene kapnia e tényezők alakításának főként azon térségek fejlesztési politikáiban, amelyek társadalomfejlődése olyan kevésbé szerencsés módon alakult, mint Magyarorszáé. *A fejlesztéspolitikai elméletek és gyakorlatok alakításában sokkal erősebb hangsúlyt kell kapnia annak a ténynek, hogy a különböző intézkedések, programok és projektek, illetve az egész kormányzás nem megfelelő színvonalú működését nem elsősorban finanszírozási, adminisztratív vagy koordinációs problémák akadályozzák, hanem ösztársadalmi szintű gátló tényezők. A kutatás fő megállapításai között szerepel, hogy az innovációs rendszerek működésének zavarai jelentős részben az innovációs kormányzás minőségére, intézményszervezési és irányítási problémákra vezethetők vissza, de hasonlóan jelentősek a kutatás során feltárt társadalmi korlátok (együttműködési készség, bizalom, irányítási rendszerek menedzselése) is, amelyek megoldása nélkül formális intézményszervezési megoldások önmagában nem javítják az innovációs teljesítményt.*

A kutatás bizonyította, hogy az egyetemek fejlesztő szerepe és térségi elkötelezettsége nemcsak a képzés és a kutatás területein valósulhat meg, hanem például a regionális intézményekben és a helyi kormányzásban is. Fontos regionális szereplőkként az egyetemek is részesei a helyi irányítási hálózatoknak, és az akadémiai szféra szereplői általában aktív szerepet vállalnak a civil társadalomban is. Az egyetemek helyi társadalomba és gazdaságba való beágyazottságát, illetve lokális és határon átnyúló fejlesztő szerepét dél-dunántúli példákön keresztül tekintettük át. Az egyetemek fejlesztő szerepére, erősebb térségi beágyazódására és helyi kormányzásban való aktív szerepvállalására vonatkozó eredmények a felsőoktatás menedzsment gyakorlatába is áttüthetőek.

Empirikus kutatásaink eredményei nem jeleznek kedvező változást az innovációban érdekelt szereplők közötti kapcsolatok, a bizalom tekintetében, sőt a növekvő centralizációval, a régiók térvetésével még a kezdeti intézményfejlesztési és hálózatépítési törekvések is visszaszorultak. A hazai régiók befolyása az innovációs politikára és az innovációs rendszer alakítására elhanyagolható maradt. Az intézményrendszer formálását a pályázati források által generált ciklusonkénti rögtönzések jellemzik, ami mind a szervezeti tudásban, mind a humánkapacitásban nagy veszteségeket produkált, s a szereplőket kevésbé ösztönözte hosszú távú gondolkodásra. Ezek a folyamatos változások nemcsak a kiszámíthatóságot és a működési biztonságot veszélyeztették, de gyakran az intézményrendszert

magára hagyták, a helyi kezdeményezéseket megtörték, s emellett funkcionális párhuzamosságokat, illetve kapacitásbeli megosztottságot produkáltak. A szervezeti szereplők többek között ezért sem érik el a kritikus méretet, működésüket az önfenntartás kényszere erősen meghatározza. Mindezek ellenére kialakulóban van egy második menedzser generáció, amelyik készségeiben, attitűdjében is jobban képes alkalmazkodni az innovációs kihívásokhoz. *Pozitív elmozdulások tapasztalhatóak a regionális vagy még inkább a helyi, nagyvárosi együttműködésekben, az önkormányzatok szerepvállalásában, illetve az egyetemi szféra innovációs profiljának megerősödésében.*

Irodalom

- Asheim, B. T. – Isaksen, A. 2002: Regional Innovation Systems: The Integration of Local 'Sticky' and Global 'Ubiquitous' Knowledge. – *Journal of Technology Transfers*. 1. pp. 77–86.
- Bodor Á. 2013a: Mivel van baj? – A társadalmi kontextus megjelenése az innovációs szakemberek problémaérzékelésében. In: Gál Z. (szerk.): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon. A regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*. Pécs, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. pp. 127–143.
- Bodor Á. 2013b: Az innovációt körülvevő társadalmi kontextus néhány elemének vizsgálata. In: Gál Z. (szerk.): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*. Pécs, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. pp. 143–164.
- Castells, M. 1996: *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Volume 1: The Rise of the Network Society. Oxford, Blackwell.
- Cooke, P. 2008: Regional innovation systems: origin of the species. – *International Journal of Technological Learning, Innovation and Development*. 3. pp. 393–409.
- Csepeli Gy. – Örkény A. – Székelyi M. – Barna I. 2004: Bizalom és gyanakvás. Szociálpszichológiai akadályok a piacgazdasághoz vezető úton Kelet-Európában. – *Szociológiai Szemle*. 1. pp. 3–35.
- Csizmadia Z. – Grosz A. (szerk.) 2011: *Innováció és együttműködés. A kapcsolathálózatok innovációra gyakorolt hatása*. Pécs–Győr, MTA Regionális Kutatások Központja.
- Csizmadia Z. 2009: Együttműködés és újítóképesség. Kapcsolati hálózatok és innovációs rendszerek regionális sajátosságai. Budapest, Napvilág Kiadó.
- Dóry T. – Rechnitzer J. 2005: A regionális fejlődés és az innováció In: Grosz A. – Rechnitzer J. (szerk.): *Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon*. Pécs–Győr, MTA Regionális Kutatások Központja. pp. 23–43.
- Foucault, M. 1977: Prison talk: an interview. – *Radical Philosophy*. 16. pp. 10–15.
- Freeman, C. 1987: *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*. London–New York, Pinter Publishing.
- Freeman, C. 1988: Japan: A new national system of innovation? In: Dosi, G. – Freeman, C. – Nelson, R. R. – Silverberg, G. – Soete, L. (eds.): *Technology and economy theory*. London, Pinter. pp. 330–348.
- Gál Z. 2005: Az egyetemek szerepe a regionális innovációs hálózatokban. In: Buzás N. (szerk.): *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. Szeged, JATEPress. pp. 269–292. (SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei).
- Gál Z. 2013: Az innovációs kormányzás szakpolitikai vetületei. Az innováció központi és regionális irányítása Magyarországon. In: Gál Z. (szerk.): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon. A regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*. Pécs, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. pp. 59–102.
- Gál, Z. – Zsibók, Zs. 2012: Regional engagement of mid-range universities: Adopting European models and best practices in Hungary. – *AUDEM: The International Journal of Higher Education and Democracy*. 1. pp. 94–120.
- Gál Z. – Zsibók Zs. 2013: Az egyetemek szerepvállalása a regionális innovációs rendszerekben és az innovációs kormányzásban. In: Gál Z. (szerk.): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon. A regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*. Pécs, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. pp. 187–217.
- Havas A. 2009: Magyar paradoxon? A gyenge innovációs teljesítmény lehetséges okai. – *Külgazdaság*. 9–10. pp. 74–112.
- Hearn, G. – Rooney, D. (eds.) 2008: *Knowledge policy. Challenges for the 21st century*. Cheltenham, Edward Elgar.
- Hood, C. 1991: A Public Management for all Seasons? – *Public Administration*. 1. pp. 3–19.
- Horváth M. T. 2005: *Közmenedzsment*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- Jessop, B. 2000: Governance Failure. In: Stoker, G. (ed.): *The New Politics of British Local Governance*. London, Macmillan. pp. 11–33.
- Kooiman, J. (ed.) 1993: *Modern Governance: New Government-Society Interactions*. London, Sage.
- Lundvall, B. – Johnson, B. – Andersen, E. S. – Dalum, B. 2002: National systems of production, innovation and competence building. – *Research Policy*. 2. pp. 213–231.
- Lundvall, B. A. 1988: Innovation as an Interactive Process: From User-Producer Interaction to the National System of Innovation. In: Dosi, G. – Freeman, C. – Nelson, R. R. – Silverberg, G. – Soete, L. (eds.): *Technology and economy theory*, London, Pinter. pp. 349–369.
- Lundvall, B. A. (ed.) 1992: *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*. London, Pinter.
- Nelson, R. R. (ed.) 1993: *National Innovation Systems. A Comparative Analysis*. Oxford–New York, Oxford University Press.
- Osborne, S. (ed.) 2010: *The new public governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. London, New York, Routledge.

- Pálné Kovács I. (szerk.) 2009: *A politika új színtere a régió*. Századvég, Budapest.
- Pálné Kovács I. 2010: Városi terek kormányzása és a városi rezsimek: Egy induló kutatás margójára. – *Tér és Társadalom*. 4. pp. 3–27.
- Pálné Kovács I. 2011: A tudomány a decentralizált kormányzás szolgálatában: Megnyitó In: Kilar F. (szerk.): *Mandulavirágzás tudományos napok: Velünk élő kémia – a kémia éve*. Konferencia. Pécs, 2011.02.28–2011.03.04. Pécs, Pécsi Tudományegyetem. pp. 3.
- Pálné Kovács I. 2012: Regionális tudomány és kormányzás In: Rechnitzer J. – Rácz Sz. (szerk.): *Dialógus a regionális tudományról*. Győr, SZE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola–Magyar Regionális Tudományi Társaság, pp. 180–188.
- Pálné Kovács I. 2013: Tudás, innováció, kormányzás. In: Gál Z. (szerk.): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon. A regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai*. Pécs, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete. pp. 25–58.
- Stehr, N. 2007: *A modern társadalmak törekénysége. Tudás és kockázat az információs korban*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Varga A. 2009: *Térszerkezet és gazdasági növekedés*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Varga, A. – Acs, Z. – Anselin, L. 2003: Regional Innovation in the US over Space and Time. *Papers on Entrepreneurship, Growth and Public Policy* 2004–18, Max Planck Institute of Economics, Entrepreneurship, Growth and Public Policy Group.
- Vas Zs. – Bajmócy Z. 2012: Az innovációs rendszerek 25 éve. Szakirodalmi áttekintés evolúciós közgazdaságtani megközelítésben. – *Közgazdasági Szemle*. 1. pp. 1233–1256.

MELLÉKLETEK

**A kutatás eredményeit összefoglaló
tanulmánykötet**

**Megjelent
2013. január**

INNOVÁCIÓBARÁT KORMÁNYZÁS MAGYARORSZÁGON

A regionális innovációs fejlesztéspolitika
kihívásai

Szerkesztette
Gál Zoltán

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete
Pécs, 2013

A kutatást és a kötet megjelentetését az OTKA támogatta
(pályázati azonosító 81785)

Szerkesztő: Gál Zoltán
Lektor: Rechnitzer János

ISBN 978 963 9899 61 2

© MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete

© Gál Zoltán, Bodor Ákos, Grosz András, Páger Balázs,
Pálné Kovács Ilona, Zsibók Zsuzsanna

Kiadja az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Regionális Kutatások Intézete
Nyomdai munkák: Harthmedia Kft.

TARTALOM

Az „innovációbarát kormányzás”-kutatás céljai és módszertana – Bevezetés <i>Gál Zoltán</i>	7
Tudás, innováció, kormányzás <i>Pálné Kovács Ilona</i>	25
Az innovációs kormányzás szakpolitikai vetületei (Az innováció központi és regionális irányítása Magyarországon) <i>Gál Zoltán</i>	59
A regionális szint lehetőségei a hazai innovációpolitika alakításában <i>Grosz András</i>	103
„Mivel van baj?” – A társadalmi kontextus megjelenése az innovációs szakemberek problémaérzékelésében Bodor Ákos	127
Az innovációt körülvevő társadalmi kontextus néhány elemének vizsgálata <i>Bodor Ákos</i>	143
A dél-dunántúli regionális innovációs rendszer fejlődése – a regionális innovációs stratégia utóélete <i>Páger Balázs</i>	165
Az egyetemek szerepvállalása a regionális innovációs rendszerekben és az innovációs kormányzásban <i>Gál Zoltán – Zsibók Zsuzsanna</i>	187
Mellékletek	
1. Interjú kérdéssor az innovációs rendszer szereplői részére	221
2. Interjú kérdéssor az innovációs rendszeren kívüli közpolitikai és civil szereplők részére	238
3. Gazdasági attitűdöket vizsgáló kérdőíves felmérés	240
A kötet szerzői	244

A Pálné Kovács Ilona tollából megszületett elméleti alapozó tanulmány az innovációt irányító intézményrendszer és az innováció-barát kormányzás problémakörét a nemzetközi szakirodalom szintézisének keresztül tágabb horizontú összefüggésrendszerbe helyezi. Mindezt úgy teszi, hogy az elméleti felfogásokat a hazai gyakorlat kontextusába helyezi, illetve ütközteti a hazai empirikus tapasztalatokkal. A tudás, innováció és a kormányzás összefüggéseinek szintézise elhelyezi a vizsgált témát az intézményi közgazdaságtan, a „kormányzástudomány” és tudásszociológia keretrendszerében. A hazai kormányzási/irányítási rendszerek fejlődési sajátosságait nemcsak a rendszerváltás modelljének gyermekbetegségével, de a stabil működés és garanciális szabályozási keretek hiányaival is magyarázza. A középszintű struktúrák átalakításának (új regionalizáció) kritikája és a kialakított struktúrák gyengeségei okainak feltárása után az innovációs szakpolitikai terület kormányzásának problémáit az innovációs, kutatás-fejlesztési ágazat irányításának rendkívül szétforgácsolt intézményi rendszerében, illetve a kialakított központi irányítási struktúrák szervezetrendszerének folyamatos változtatásában látja. A regionális irányítási szint súlytalansága az ún. európaizációs alkalmazkodási folyamat szerveződésének hiányában, a forrásszerzési szempontok uralkodóvá válásában figyelhető meg. Annak ellenére, hogy a versenyképesség, regionalizmus és partnerség a területfejlesztésben használt jelszavai találkoztak az innovációpolitikában megjelent regionális dimenzióval. Az elemzések azt mutatták, hogy a regionális innovációs potenciál gyenge, a vállalati oldalon, de ebben döntően nem a regionális tényezők, hanem az általános gazdasági környezet és a nemzeti innovációs politika játszottak szerepet. A tanulmány az innovációs menedzsment területi szereplőivel, „technokratákkal” és politikusokkal, köztisztviselőkkel készített interjúk alapján az innovációs intézményrendszert, az állam és az önkormányzatok szerepét, a tudás-előállító és tudásközvetítő szervezetek működését, illetve ezen szervezetek térségi beágyazottságát értékelte. Empirikus vizsgálatai bizonyítják, hogy az innovációs teljesítmény összefügg a kormányzás általános teljesítményével, a kormányzási rendszer nyújtotta feltételekkel, mozgástérrel.

Gál Zoltán tanulmánya az innováció központi és területi irányításának elmúlt két évtized alatt formálódó magyarországi rendszerét elemzi. Vizsgálja az innovációs irányítás és az innovációs szakpolitika szervezeti és működési struktúrájának, illetve intézményrendszerének a kialakulását, az együttműködési mechanizmusok működését, valamint elhelyezi az innovációt a mindenkori kormányzatok fejlesztési stratégiáiban. Emellett külföldi példák bemutatásával a szerző áttekinti a központi és területi irányítás sikeres működési modelljeit. Az elmúlt két évtized alatt máig nem vált egyértelművé az innovációpolitika kormányzaton belüli helye, ennek is köszönhető, hogy az innováció eddig mindig is marginális helyet foglalt el a nemzeti fejlesztési folyamatban, illetve általánosságban a fejlesztéspolitikában. A nemzeti innovációs rendszert szervezeti és humánerőforrás oldalon jellemző centralizáltság a TTI irányítás, a tervezés és a stratégiaalkotás esetében is érvényesül. A tanulmányban felhasználtuk az innovációs rendszer különböző szintjein működő szereplőkkel készített interjúkat. A tanulmány megállapításai között szerepel, hogy a rendszer működésének zavarai jelentős részben az innovációs kormányzás minőségére, intézményszervezési és irányítási problémákra vezethetők vissza. Ez többek között érinti az irányítási rendszer stabilitását, a hatáskörök folyamatos változását és a döntési rendszer anomáliáit. Ugyanakkor olyan, a közvetlen irányítási rendszeren túlmutató folyamatokat, keretfeltételeket is magában foglal, mint a társadalmi tőke minősége, a sajátos magyar értékviszonyok, a szereplők alacsony kooperációs képessége és a vállalkozói kultúra alacsony szintje. A tanulmány arra is keresi a választ, hogy milyen okok vezettek a régiók innovációs fejlesztését korábban zászlójára tűző stratégiai célkitűzések háttérbeszorulásához, illetve a regionális innovációpolitikai irányítás rendszerének meggyengüléséhez, megszűnéséhez. A tanulmány megállapítja, hogy a regionális innovációpolitikai irányítás rendszere Magyarországon mindig is erősen központi irányítás függő volt, s nehézkes a stratégiai tevékenységek területi (középszintű, települési) szintű koordinációja is. Gyenge az együttműködés az innováció területi szereplői között, így sem a vállalatok, sem pedig a K+F szervezetek nem találták meg a helyüket a hálózatban. Ezt tovább bonyolítja, hogy a helyi politikusoknak nincs tapasztalata innovációs kérdésekben, ehhez hiányzik az innovációs jelentőségének tudatosítása. A különböző területi szintek szereplői (megyék, önkormányzatok) is megosztottak, ellentétesek az érdekeik. A kormányzathoz, közigazgatáshoz, a gazdasági és a tudástermelő szférához kötődő szereplők más-más logika alapján működnek. Ilyen közegben tehát nagyon nehéz a két szakpolitikai terület közötti együttműködés, illetve a helyi szintű és

szakmailag is megalapozott döntéshozatal. A tanulmány a magyarországi tapasztalatok alapján igazolva látja azt a megközelítést, hogy a fejletlenebb régiókban az állami szerepvállalás, illetve az állami támogatással létrehozott regionális intézményrendszer működtetése és az ahhoz kapcsolódó támogatási programok kapnak nagyobb szerepet. A magrégiókban az alulról vezérelt, vállalati-vezetésű, míg a perifériákon a felülről irányított innovációs rendszereknek van nagyobb szerepe. A fejletlenebb régiókban az intézményi kritikus tömeg növelése, az agency (ügynökség)-típusú szervezetek működtetése és az aktívabb állami szerepvállalás előfeltétele sikeres innovációs kormányzásnak.

Grosz András tanulmánya a 2000-es évek derekán formálódó magyarországi regionális innovációs rendszer 2003 és 2010 közötti működésének értékelését adja hálózatkutatásra épülő módszertanra támaszkodva (*Csizmadia–Grosz 2011*). A nemzetközi jó gyakorlati modellek rövid áttekintését követően a tanulmány az innovációpolitika regionális dimenziójának intézményi, szabályozási és szakpolitikai aspektusait értékeli. A tanulmány második része a tudományos, technológiai és innovációs politika nemzeti és a regionális szintjének kapcsolatát mutatja be. Kétdimenziós szakmapolitikai keretrendszerben tekinti át a központi és a regionális szint kapcsolatrendszerét. Ez a két dimenzió a szakmai sík (innovációs szakértők) és a politikai sík („innovációpolitikus”?) metszéstengelyét, valamint interakcióit vizsgálja. A tanulmány az innováció szakmapolitikai keretrendszerét, a TTI irányítás két – központi és regionális – szintjének kapcsolatában jelentkező problémákat, illetve a kedvező tendenciákat tekintette át. A tanulmány a rendszer működésének javítását célzó javaslatokkal zárul, amelyek a beavatkozási területek széles körét fedlelik: szemlélet-változtatás, a decentralizáció elmélyítése, a valós regionális innovációs politika kialakítása, a regionális sajátosságoknak, érdekeknek nemzeti szinten hatékonyabb képviselése, valamint a regionális innovációs kapacitások erősítése.

Bodor Ákosnak két önálló tanulmánya szerepel a kötetben. Az első tanulmány tudásszociológiai módszerekkel a társadalmi kontextus megjelenését vizsgálta az innovációs szakemberek problémaérzékelésének kontextusában. A tanulmány arra keresi a választ, hogy a regionális innovációs rendszerben tevékenykedő szakemberek milyen tudással rendelkeznek az innovációs folyamatot befolyásoló társadalmi kontextusról. Ennek érdekében megvizsgálta, hogy milyen társadalmi problémákat észlelnek az innovációval kapcsolatban, milyen társadalmi akadályait látják az innovációs folyamatoknak a mai Magyarországon. Alapvető referenciának a regionális innovációs rendszerek elméleti bázisát jelentő tudományos megközelítéseket tekintette. Ezekben hangsúlyos elemként jelenik meg a társadalmi kontextus, főként mint „puha-informális” intézményi tényező. Az elemzés az innovációs folyamatok tudományos megközelítéseinek és a szakemberek ezekről alkotott elképzeléseinek összevetésére a szociális reprezentáció elméleti keretét használja.

A második tanulmány az innovációt körülvevő társadalmi kontextus néhány elemét vizsgálja. A tanulmány azokat a társadalmi-kulturális tényezőket elemezte részletesen, amelyek az innovációs rendszerek működése szempontjából is lényeges szerepet játszanak. Nemzetközi összehasonlításban áttekintette, hogy a magyar társadalomban ezeknek a tényezőknek milyen jellegzetességei figyelhetők meg. Ezzel párhuzamosan az empirikus kutatásunk célcsoportját jelentő innovációs szakemberek viszonyulását is vizsgálta, tehát arra kereste a választ, hogy a magyar társadalomban megfigyelhető negatív társadalmi jelenségek éreztetik-e hatásukat az innovációs szereplő szűkebb csoportjában, vagy ott esetleg attól független mintázatokat mutatnak.

Páger Balázs tanulmányának célja, hogy összefoglaló képet adjon a dél-dunántúli régió innovációs rendszeréről, az innovációs politika intézményi háttéréről, valamint az elmúlt másfél évtizedben kialakult hálózati kapcsolatairól. A tanulmány röviden összegzi az innovációs rendszerekkel kapcsolatos legfontosabb elméleti megállapításait. A régióban 2004-ben elkészült a Regionális Innovációs Stratégia, melynek akkor megfogalmazott jövőképe mentén elemezi a stratégiai célok megvalósulását. Összességében megállapíthatjuk a regionális innovációs stratégiával kapcsolatban, hogy az eredeti 2004-es elképzelésekből és stratégiai pontokból csak kevés valósult meg. A tanulmány részletesen elemzi a régió innovációs rendszerének intézményi szereplőit, működésük keretfeltételeit, értékeli céljaikat, preferenciáikat, illetve áttekinti az innovációs rendszer értékelésének témájában a RIS elfogadása óta megszületett új elemzéseket. A régióban a kutatás és fejlesztés túlnyomó része az egyetemeken valósul meg, de a nagyobb vállalati megrendelések hiányában az egyetemen generálódó tudás hasznosítása azonban a helyi KKV szektorban nem biztosított. Ennek okaira is kitér a szerző. Az üzleti szektorban igen vékony az a réteg, akik „megengedhetik magunknak” egy-egy innovatív termék

létrehozását, és bár ez lenne a fejlődés egyik meghatározó útja, a régió vállalatainak többsége nem képes innováció létrehozására. A régióról az utóbbi években megjelent összefoglaló jelentések, tanulmányok mindegyike megemlíti az egyetem és az üzleti szféra közötti kapcsolat gyengeségét, illetve az információ- és a tudásáramlás hiányát, amelyet egyes empirikus vizsgálataink során készített interjúink is alátámasztottak.

A kötetet *Gál Zoltán és Zsibók Zsuzsanna* szerzőpáros tanulmánya zárja, amely az egyetemek szerepét és helyét vizsgálja a regionális innovációs rendszerekben és az innovációs kormányzásban. A tudás alapú gazdaság és a régiók versenyképességének megteremtése céljából szükség van a tudás és az innovációs kapacitás széles körben való terjesztésére. Ebből a szempontból a felsőoktatás és a kutatás fejlesztése elengedhetetlen, különös tekintettel a kutatás-fejlesztés intézményei és a vállalkozások közötti hálózati kapcsolatokra (*Gál 2005a*). A tanulmány kiemeli az egyetemek funkcionális diverzifikációjának fontosságát, a harmadik misszió, azaz az egyetemek „regionális elkötelezettségének” és társadalmi felelősségvállalásának hangsúlyozásán keresztül a regionális/helyi gazdaságfejlesztéshez, illetve a „közösség szolgálatához” való hozzájárulásukat (*Gál–Zsibók 2012*). A tanulmány elhelyezi az egyetemeket a regionális innovációs rendszerekben. A „*Triple Helix*” (három csavar)-modell mellett, a társadalmi aspektussal a kibővített a „négyes csavar” változatát, valamint a regionális elkötelezettség szolgáltatóegyetemi modelljét. Ez utóbbiak a szervezeti és társadalmi innováció jó példái is egyben. A négyes csavar modell olyan szempontokat is tekintetbe vesz, mint a kultúra, az innovációs kultúra, értékek és életmód, a multikulturalizmus, a kreativitás, a média, a művészet és a művészeti egyetemek, amik nélkülözhetetlenek az új tudás és az innováció létrehozásában. Az elkötelezett egyetem számára a fejlesztő szerep a domináns, ami része a helyi kormányzásnak, illetve az egyetemek meghatározó résztvevői az innováció irányítás helyi fórumainak is. A tanulmány a kelet-közép-európai régió kontextusába helyezi a kis-közepes nagyságú egyetemeket, s dél-dunántúli empirikus vizsgálatai alapján megállapította, hogy az egyetemek nemcsak a vállalati szektorral való együttműködés során elfoglalt pozíciójukban különböznek jelentősen a nagy egyetemektől, hanem a regionális innovációs rendszerben betöltött szerepük is eltérő. Az egyetemek térségi beágyazódását nehezíti, hogy a periférikus régiókban olyan egyetemi kutatási irányok kialakításával, amelyek közvetlenül nem kötődnek a helyi gazdaság igényeihez, valószínűleg nem lehetséges megfelelő szintű tudástranszfert és tovagyrúzó hatásokat elérni. Az egyetemi kutatókkal és spin-off vállalkozásokkal készült interjúk alapján a tanulmány megállapította, hogy a csúcstechnológiai kutatások támogatása kiváló eszköz a fejlett térségek számára, de nem feltétlenül az a fejletlenebb kelet-közép-európai régiókban, ahol a megfelelő gazdasági bázis hiánya jelenti az egyik legnagyobb korlátot. A szerzők azt javasolják, hogy az újraiparosodó kelet-közép-európai országokban működő kis-közepes méretű egyetemeknek erősebb regionális szerepvállalásban, illetve a társadalmi-szervezeti innovációk területén is aktívabb szerepet kell vállalni.

MELLÉKLETEK

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS KUTATÁSI ALAP

Interjú

Innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitika kihívásai

(OTKA-kutatás azonosítója: 81785)

Interjú kérdéssora az innovációs rendszer szereplői részére

MTA Regionális Kutatások Központja
Pécs, Papnövelde u. 22.

2011

Kérdőív száma:

--	--	--

Kérdezőbiztos neve:

Régió neve:

Település neve:

Szervezet/intézmény neve:

Megkérdezett neve:

Beosztása: Vezető Nem vezető

Telefonszáma:

e-mail címe:

Kérdezés kezdete: 201... .. hónapnap... ..óra... ..perctől

1. Melyek az intézmény/szervezet fő tevékenységei és funkciói?

RÉSZLETESEN ÍRD LE!

9-NT X-

2. Mikor létesítették az intézményt/szervezetet és mi a jogi státusa?

..... évben

9-NT X-

3. Hány főt foglalkoztat?

9-NT X-

fő

4. Tekintetbe véve az
kezdeményezést, ennek
az EU programokra és kezdeményezésekre

megrehajtott összes gazdaságfejlesztési
körülből körülbelül hány százalékát fordítják

%

I. MODUL – Az együttműködés mintázatai és az innováció

A következőkben az Ön által képviselt **szervezet/intézmény** kapcsolatrendszerével kapcsolatban szeretnénk feltenni néhány kérdést.

5. Az 1. VÁLASZLAP¹-on szereplő szervezetek/intézmények közül melyikkel van élő együttműködési kapcsolatuk? Mi a tartalma az együttműködésnek? (Az együttműködést a lehető legszélesebb értelemben használom. Tehát a szerződésen, megállapodáson nyugvó kapcsolatokról egészen az informális, spontán módon kialakult közösségeikig érdekesek lehetnek számunkra.)

KÉRDEZŐ! CSAK SZERVEZET KÓDOT ÍRJ!

KÉRDEZŐ! EGY KAPCSOLATHOZ MAX. 5 FÉLE TARTALMAT ÍRJ!

Kód

Tartalom

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9-NT X-

6. Az említett együttműködésekért kérjük, értékelje intenzitásuk szerint. Rendszeres kapcsolatról (heti-havi) van szó, vagy inkább rendszertelenről (néhány havonta)?

Kód	Rendszeres	Rendszertelen	NT
	1	2	9
	1	2	9
	1	2	9
	1	2	9
	1	2	9
	1	2	9

X-

¹ Ezen a VÁLASZLAPON azok a konkrét szervezetek lesznek feltüntetve, amelyek az adott régióban a kiterjesztett innovációs rendszer szervezeti elemeit alkotják, vagyis a megkérdezettek köre.

7. Esetleg más olyan, a régióban működő intézményt/szervezetet is meg tudna nevezni, amit kihagytunk a listából és amellyel kapcsolatban vannak? Sorolja fel az 5 legfontosabbat!

Név	Tartalom
1.
2.
3.
4.
5.

8. Az említett együttműködésekért kérjük, értékelje intenzitásuk szerint. Rendszeres kapcsolatról (heti-havi) van szó, vagy inkább rendszertelenről (néhány havonta)?

Szervezet sorszáma	Rendszeres	Rendszertelen	NT
1.	1	2	9
2.	1	2	9
3.	1	2	9
4.	1	2	9
5.	1	2	9

X-

9. Az eddig említett szervezeteken kívül működnek-e együtt olyan partnerekkel, amelyeknek a működési területe/székhelye a régió kívülre esik? Kérem, válaszoljon a 2. VÁLASZLAP segítségével!

HA IGEN: MI A PARTNER MŰKÖDÉSI TERÜLETE/SZÉKHELYE?
HA EGY KATEGÓRIÁBAN TÖBB PARTNERE IS VAN, AKKOR SORONKÉNT TÖBB VÁLASZ IS LEHET!

Együttműködnek-e...	nem	más régió	országos	külföld	
9.a ...üzleti szervezettel, vállalkozással	0	1	1	2	X
9.b ...vállalkozásfejlesztési szervezettel, kamarával	0	1	2	3	X
9.c ...egyetemmel, főiskolával, szakképzési intézménnyel	0	1	2	3	X
9.d ...állami és/vagy magán kutatóintézet	0	1	2	3	X
9.e ...innovációs és technológia központtal	0	1	2	3	X
9.f ...klaszterszervezettel	0	1	2	3	X
9.g ...pénzügyi szolgáltató céggel	0	1	2	3	X

10. Az előző kérdésekben felmerült szervezetek/intézmények közül válassza ki a 10 legfontosabbnak tartott kapcsolatot!

KÉRDEZŐ! TUDATOSÍTSD, HOGY AZ 5., 7.. ÉS 9. KÉRDÉSEK VÁLASZAI-BÓL VÁLASZTHAT! HA SZÜKSÉGES, ADD VISSZA AZ 1. VÁLASZLAPOT.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

11. Véleménye szerint az Ön által képviselt szervezet, intézmény céljainak eléréséhez szükséges-e a más szereplőkkel való együttműködés?

1. – igen Miért? Kérem, fejtse ki:

2. – nem

9-NT X-

12. Az eddig említett intézmények, szervezetek közül melyek tűnnek ki, mint az Ön régiójában különösen befolyásos intézmények a fejlesztési stratégiák, innovációs fejlesztések kialakításában és megvalósításában?

MAXIMUM 5 VÁLASZ

1.
2.
3.
4.
5.

9-NT X-

13. Véleménye szerint kik a legmeghatározóbb személyek és szervezetek a térség irányításában (itt politikai és gazdasági szereplőkre egyaránt gondoljon)? Fontosságuk szerint állítsa őket sorrendbe!

MAXIMUM 5 VÁLASZ

Legfontosabb személyek		
	Betöltött pozíciója	Szervezet neve
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

14. Az 1. VÁLASZLAP-on szereplő szervezetek/intézmények közül azokkal, amelyekkel jelenleg nincs kapcsolatuk, tervezik-e jövőbeli együttműködés kialakítását? Mi lehetne a tervezett együttműködés tartalma?

KÉRDEZŐ! CSAK SZERVEZET KÓDOT ÍRJ!

KÉRDEZŐ! EGY KAPCSOLATHOZ MAX. 5 FÉLE TARTALMAT ÍRJ!

Kód	Tartalom
.....
.....
.....
.....
.....

15. Esetleg más olyan, a régióban működő intézményt is meg tudna nevezni, amit kihagytunk a listából, és amellyel együttműködési kapcsolat kialakítását tervezik? Sorolja fel az 5 legfontosabb tervet!

Név	Tartalom
1.
2.
3.
4.
5.

16. Kérem, sorolja fel a régió innovációs színterének legfontosabb szereplőit!

MAXIMUM 10 SZEREPLŐ

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

17. Véleménye szerint mely társadalmi tényezők hátráltatják leginkább az innovációt?

NT-9 X-

18. Melyek azok a legfontosabb tényezők, amelyek segítik az innovációt?

NT-9 X-

19. Ön szerint van-e elegendő tudásbázis a régióban a sikeres innovációkhoz?

1 – van

2 – nincs —————> 19.a. Milyen tudások hiányoznak? Kérem, fejtse ki!

NT-9 X-

20. Milyen lehetséges megoldásokat tudna javasolni a tudásáramlás és a technológia-transzfer hazai javítására?

NT-9 X-

21. Véleménye szerint mi az állam szerepe az innovációban?

NT-9 X-

22. Mi az önkormányzatok szerepe az innovációban?

NT-9 X-

23. Mi a politika, a politikusok szerepe az innovációban?

NT-9 X-

24. Véleménye szerint elegendő forrás áll rendelkezésre az innováció támogatására?
 1. – igen
 2. – nem → 24.a. Milyen területeken lenne szükség további támogatásra?
 Kérem, fejtse ki!
 NT-9 X-
25. Hogyan értékeli a támogatási rendszerek átláthatóságát?
 NT-9 X-
26. Mennyire tartja centralizáltk az innováció támogatási rendszerét?
 NT-9 X-
27. Véleménye szerint szükség lenne-e a rendszer decentralizálására?
 1. igen → 27.a Kérem fejtse ki!
 NT-9 X-
28. Van-e olyan (eddig még nem említett) tényező, melynek javítása hatékonyabbá tenné a támogatási rendszert?
 1. van → 28.a Kérem fejtse ki!
 2.– nincs
 NT-9 X-
29. Az Ön véleménye szerint mi akadályozza leginkább az innovációt a vállalatoknál?
(vállalatok saját, belső hiányosságaira gondoljon)
 NT-9 X-
30. Ön szerint kapnak-e elegendő szakmai, intézményi, szervezeti segítséget az innovatív vállalatok?
 1. igen
 2. nem → 30.a Milyen segítségre lenne szükségük? Kérem, fejtse ki!
 NT-9 X-
31. Milyen innováció (TÉT)-politikai kormányzati reformot, intézkedéscsomagot, támogatási rendszert tartana időszerűnek?
 NT-9 X-

32. Véleménye szerint a következő típusú innovációk tekintetében milyen helyzetben van a régió?

32.a Termékinnovációk:

NT-9 X-

32.b Eljárás innovációk:

NT-9 X-

32.c Marketing innovációk:

NT-9 X-

32.d Szervezési, szervezeti innovációk:

NT-9 X-

33. A felsorolt területeken tudna sikeres példákat említeni a régióból?

33.a Termék innovációk:

NT-9 X-

33.b Eljárás innovációk:

NT-9 X-

33.c Marketing innovációk:

NT-9 X-

33.d Szervezési, szervezeti innovációk:

NT-9 X-

34. Az Ön értelmezésében mit jelent a társadalmi innováció fogalma?

NT-9 X-

35. Véleménye szerint milyen jellegű társadalmi innovációkra lenne szükség Magyarországon, és miért?

NT-9 X-

36. Az előző kérdésben említett társadalmi innovációk bevezetésében, megvalósításában milyen szereplőknek, szervezeteknek, intézményeknek lehetne kulcsszerepe?

MAXIMUM 5 VÁLASZ

1.
2.
3.
4.
5.

NT-9 X-

II. MODUL – Projekttevékenység

A következőkben az Ön által képviselt szervezet/intézmény különböző fejlesztési **projektekből való részvételével** kapcsolatban szeretnék néhány kérdést feltenni.

37. Vettek részt bármilyen EU által finanszírozott projektben, úgy hogy abból pénzügyi támogatást is kaptak?

1. Igen 2. Nem 9. NT X-

KÉRDEZŐ! A KÖVETKEZŐ KÉRDÉSEKET AKKOR TEDD FEL, HA AZ ELŐZŐ VÁLASZ IGEN. HA BÁRMI MÁS, MENJ A 39-ES KÉRDÉSRE!

38. Foglalja össze a projekteket a következő szempontok szerint: a projekt címe és a támogatás pontos forrása (program, intézkedés), vezető partner/projektgazda neve, partnerek nevei, összköltségvetés (kb.), az Ön szervezetére jutó támogatás és megvalósítás ideje (től–ig)!

Kezdje a legfontosabbnak tartott projekttel és haladjon fokozatosan a kevésbé fontosak felé!

KÉRDEZŐ! MAX. 5 PROJEKTET JELÖLJ!

PROJEKT FORRÁSA PONTOSAN KELL! PL. DDOP 1.1.1

Cím	Vezető/ Projektgazda	Partnerek	Összköltségv (Forint)	Szervezet támogatása (Forint)	Időtartam
-----	-------------------------	-----------	--------------------------	-------------------------------------	-----------

Most az Ön által az előző kérdésben legfontosabbnak értékelt projektről fogok részletesebben kérdezni.

39.

KÉRDEZŐ! A KÖVETKEZŐ KÉRDÉST AKKOR TEDD FEL, HA
A KÉRDEZETT VEZETŐ PARTNER/PROJEKTGAZDA!
HA PARTNER, MENJ A 40-ES KÉRDÉSRE!

39.a. Kérem, vázolja fel a projekt létrejöttének történetét! Kinek az ötlete volt, honnan szereztek információt a lehetőségről? Mik voltak a fő motivációik a projekt kidolgozásakor?

AMENNYIBEN A PROJEKTBEN
PARTNEREK IS VANNAK

39.b Miért éppen ezeket
a partnereket vonták be?

39.c A projekt kidolgozásában, illetve a pályázat megírásában kik vettek részt?
Milyen főbb feladatmegosztás volt?

40. CSAK PARTNER KÉRDÉSE!

Mik voltak a fő motivációik a projektben való részvételre?

41. CSAK PARTNER KÉRDÉSE!

Személy szerint Ön, vagy az Ön által képviselt szervezet részt vett a projekt kidolgozásában?

1. Igen 2. Nem 9. NT X-

KÉRDEZŐ! A KÖVETKEZŐ KÉRDÉST AKKOR TEDD FEL, HA AZ ELŐZŐ VÁLASZ IGEN. HA BÁRMI MÁS, MENJ A 43-AS KÉRDÉSRE!

42. CSAK PARTNER KÉRDÉSE!

Milyen tevékenységekkel vett részt a projekt kidolgozásában?

1. Igen 2. Nem 9. NT X-

43. Mi a projekt célja? Mi az Ön által képviselt szervezet feladata, fő tevékenységei a projektben?

44. Milyen pozitív hatásai vannak (voltak) a projektnek? Milyen esetleges negatív hatásai vannak (voltak)?

Köszönjük, hogy válaszaival segítette munkánkat!

KÉRDEZÉS VÉGE:.....óra.....perc

III. MODUL – Értékek

ÖNKITÖLTŐS ÉS ANONIM!

Kérem, gondoljon egy ideális munkakörre. Az ideális munka kiválasztásánál mennyire fontosak Önnek a következők (kérem, karikázzon be soronként egy választ):

1 = rendkívül fontos

2 = nagyon fontos

3 = közepesen fontos

4 = kevésbé fontos

5 = nagyon kevésbé vagy egyáltalán nem fontos

1. Elegendő ideje jusson családi vagy magánéletére	1	2	3	4	5
2. Jó munkakapcsolat közvetlen felettesével	1	2	3	4	5
3. Jó teljesítményének elismerése	1	2	3	4	5
4. Biztos állás	1	2	3	4	5
5. Kellemes emberekkel dolgozni együtt	1	2	3	4	5
6. Érdekes munka	1	2	3	4	5
7. Felettese bevonja a döntéshozatalba	1	2	3	4	5
8. Kellemes munkahelyi környezet	1	2	3	4	5
9. Olyan munka, amit a szülei és a barátai elismernek	1	2	3	4	5
10. Magasabb pozícióba való előléptetés lehetősége	1	2	3	4	5

Magánéletében mennyire fontosak Önnek az alábbiak? (Kérem, karikázzon be soronként egy választ):

11. Maradjon elegendő szabadidőm	1	2	3	4	5
12. Mértékletesség: kevés dolog iránti vágyakozás	1	2	3	4	5
13. Nagylelkűség másokkal szemben	1	2	3	4	5
14. Szerénység: inkább „kicsinek” látszódnak, mintsem „nagyoknak”	1	2	3	4	5

15. Ha valami drága dolgot szeretne megvásárolni, amire nincsen elegendő pénze, ebben az esetben mit tesz?

1. Mindig félreteszek, mielőtt vásárolok
2. Általában félreteszek először
3. Néha félreteszek, néha kölcsönkérek
4. Általában kölcsönkérek, és később kifizetem
5. Mindig előbb vásárolok, és később fizetem ki

16. Milyen gyakran lesz ideges vagy feszült munkahelyén?

1. soha
2. ritkán
3. néha
4. általában
5. mindig

17. Milyen gyakran érzi magát boldognak?

1. soha
2. ritkán
3. néha
4. általában
5. mindig

b Ugyanannak a személynek érzi magát a munkahelyén, mint otthon?

1. teljesen ugyanannak
2. legtöbbször ugyanannak
3. Nem tudom
4. legtöbbször másnak
5. teljesen másnak

19. Más emberek, vagy körülmények megakadályozták már Önt valaha abban, hogy azt tegye, amit valójában tenni akart?

1. igen, mindig
2. igen, gyakran
3. néha
4. nem, ritkán
5. nem, soha

20. Mindent egybevetve, milyennek érzi mostanában az egészségügyi állapotát?

1. nagyon jónak
2. jónak
3. kielégítőnek
4. rossznak
5. nagyon rossznak

21. Mennyire fontos a vallás az Ön életében?

1. rendkívül fontos
2. nagyon fontos
3. közepesen fontos
4. kevésbé fontos
5. egyáltalán nem fontos

22. Mennyire tölti el büszkeséggel az, hogy magyar állampolgár?

1. egyáltalán nem büszke
2. nem túl büszke
3. valamennyire büszke
4. meglehetősen büszke
5. nagyon büszke

23. Tapasztalatai szerint, a beosztottak félnek ellentmondani a vezetőiknek?

1. nagyon ritkán
2. ritkán
3. néha
4. gyakran
5. nagyon gyakran

Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? (Kérem, jelöljön meg egy választ soronként):

- 1 = határozottan egyetértek
- 2 = egyetértek
- 3 = nem tudok dönteni
- 4 = nem értek egyet
- 5 = nagyon nem értek egyet

24. Valaki lehet jó vezető anélkül, hogy tudná a pontos válaszokat az összes olyan kérdésre, amelyek a beosztottaknál, munkájuk során felmerülhetnek.	1	2	3	4	5
25. A folyamatos erőfeszítés a legbiztosabb út az eredményekhez.	1	2	3	4	5
26. Mindenáron kerülni kell az olyan szervezeti felépítést, ahol bizonyos beosztottaknak két felettesük van.	1	2	3	4	5
27. A vállalat vagy szervezet szabályait nem szabad megszegni – még akkor sem, ha a dolgozó úgy gondolja, ez a cég legfőbb érdekét szolgálja.	1	2	3	4	5
28. Tisztelnünk kellene hőseinket a múltból.	1	2	3	4	5

Néhány információ Önről (statisztikai célra):

29. Ön: 1. férfi
2. nő
30. Mennyi idős Ön?
- 1. 20 évnél fiatalabb
 - 2. 20–24
 - 3. 25–29
 - 4. 30–34
 - 5. 35–39
 - 6. 40–49
 - 7. 50–59
 - 8. 60 éves vagy idősebb

31. Hány év befejezett iskolai képzésben részesült (általános iskolával kezdődően)?

1. 10 év vagy kevesebb
2. 11 év
3. 12 év
4. 13 év
5. 14 év
6. 15 év
7. 16 év
8. 17 év
9. 18 év vagy több

32. Jelenlegi munkaköre:

1. Általánosan képzett irodai dolgozó vagy titkár(nő)
5. Felsőfokú képzésben részesült szakember vagy ezzel egyenértékű (de nem vezető beosztású)
6. Egy vagy több (nem vezető állású) beosztottal rendelkező vezető
7. Egy vagy több vezető felettes vezetője

33. Milyen állampolgár?

34. Milyen állampolgár volt születésekor (ha eltérő)?

Köszönöm az együttműködését!

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS KUTATÁSI ALAP

Interjú

Innovációbarát kormányzás Magyarországon: a regionális innovációs fejlesztéspolitikai kihívásai

(OTKA-kutatás azonosítója: 81785)

Interjú kérdéssora az innovációs rendszeren kívüli közpolitikai és civil szereplők részére

MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete
Pécs, Papnövelde u. 22.

2012

Kérdőív száma:

Kérdőbiztos neve:

Régió neve:

Település neve:

Szervezet/intézmény neve:

Megkérdezett neve:

Beosztása: Vezető Nem vezető

Telefonszáma:

e-mail címe:

Kérdés kezdete: 201... .. hónapnap... ..óra... ..perctől

1. A helyi, regionális fejlesztéspolitika alakítására milyen tényezők és szereplők vannak a legnagyobb hatással?
2. Mit gondol a régió gazdasági, versenyképességi helyzetéről?
3. A versenyképesség javításában van-e szerepe az innovációnak? Milyen típusú innovációkra lenne szükség?
4. Mit jelent Ön szerint az innováció? Melyek az innovációs lánc legfontosabb elemei, szereplői?
5. Melyek azok a legfontosabb tényezők, amelyek segítik az innovációt?
6. Véleménye szerint mely társadalmi tényezők hátráltatják leginkább az innovációt?
7. Véleménye szerint mi az állam szerepe az innovációban?

Van-e most szerepük? Kellene?

8. Mi az önkormányzatok szerepe az innovációban?
9. Mi a politika, a politikusok szerepe az innovációban?
10. A következő típusú szervezetek közül melyikkel van élő együttműködési kapcsolatuk? Mi a tartalma az együttműködésnek? Milyen gyakori az együttműködés? (Az együttműködést a lehető legszélesebb értelemben kell érteni, tehát a szerződésen, megállapodáson nyugvó kapcsolatokról egészen az informális, spontán módon kialakult közösségekre is számunkra.)

1. Vállalkozásfejlesztés, kamarák
2. Regionális fejlesztési szervezetek, bizottságok
3. Innovációs s technológia központok
4. Klaszterszervezetek
5. Államigazgatási szervek (K+F-ért felelős minisztérium, hivatal, szabadalmi hivatal stb.)
6. Nagyvárosi, megyei önkormányzatok
7. Civil szakmai közösségek, akadémiai bizottságok

11. Milyennek találják az innovációban érintett szereplők kompetenciáit?
12. A felsorolt szervezeti típusok közül azokkal, amelyekkel jelenleg nincs kapcsolatuk, tervezik-e jövőbeli együttműködés kialakítását? Mi lehetne a tervezett együttműködés tartalma?
13. Kérem, sorolja fel a régió innovációs, ill. gazdaságfejlesztési színterének legfontosabb szereplőit (max. 10 szereplő)!

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

14. Hogyan ítéli meg a városa, térsége tudáspotenciálját? Miben erősek, miben gyengék?
15. Ön szerint van-e elegendő tudásbázis a régióban a sikeres innovációkhoz?
 1 – van
 2 – nincs → Milyen tudások hiányoznak? Kérem, fejtse ki!
16. Milyen kapcsolatban van az egyetemmel és annak egységeivel? Nevezze meg az egyetemi együttműködés jellegét!

17. Van-e a térségben az egyetemen kívül más olyan szervezet, amelyik a tudástermelés, innováció szempontjából fontos?
18. Milyen lehetséges megoldásokat tudna javasolni a tudásáramlás és a technológia-transzfer hazai javítására?
19. Ismertessen olyan sikertörténetet, amely a térség tudásbázisára épült! Ismertessen olyan meg nem valósult lehetőséget, ami az innovációs szereplők nem megfelelő együttműködése illetve egyéb akadályozó tényezők miatt nem valósulhatott meg!
20. Véleménye szerint elegendő forrás áll rendelkezésre az innováció támogatására?
1 – igen
2 – nem —————> Milyen területeken lenne szükség további támogatásra?
21. Mennyire tartja centralizáltnak az innováció támogatási rendszerét?
22. Véleménye szerint szükség lenne-e a rendszer decentralizálására?
1. igen —————> Kérem fejtse ki!
2. nem

Köszönöm az együttműködését!